

სურსათის ხელმისაწვდომობა საქართველოში - უახლესი ტენდენციები

ნინო გალიკაძე

თსუ დოქტორი

სასუხსათო უსაფრთხოებისა და სუხსათის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა მდგრადი განვითარების მიზნებიდან ერთ-ერთია¹. ამდენად, სუხსათის ხელმისაწვდომობის საკითხის შესწავლა დიდი ინტერესის საგანს წარმოადგენს მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. სუხსათით ხელმისაწვდომობის და სასუხსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა ნებისმიერი სახელმწიფოსთვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სოციალურ-ეკონომიკური ამოცანაა.

სტატისტიკის მიზანია შეისწავლოს საქართველოში სტატისტიკური მნიშვნელობის მქონე ძირითადი აგრესიული სასუხსათო პროდუქტების სასუხსათო უსაფრთხოების საკითხი სუხსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსებსა და თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტების ანალიზზე დაყრდნობით, გამოავლინოს ახლებური გამოწვევები.

საკვანძო სიტყვები: სუხსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი, სასუხსათო უსაფრთხოება, თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი

დედამინის მოსახლეობა მზარდი მატების ტემპით ხასიათდება, რაც გულისხმობს მზარდ მოთხოვნილებას სურსათზე (Giovannucci et al, 2012). გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პროგნოზით მოსალოდნელია მსოფლიოს მოსახლეობის მკვეთრი ზრდა - დღეს არსებული 7.7 მილიარდიდან 9.8 მილიარდამდე 2050 წლისთვის. დადგენილია, რომ მსოფლიო მოსახლეობის ზრდის ტემპი წელიწადში დაახლოებით 1.1%-ს შეადგენს (წელიწადში დაახლოებით 83 მილიონი ადამიანი). ამასთან, მსოფლიოში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესები, კლიმატის გლობალურ ცვლილებებთან და პანდემიასთან ერთად, დამატებით გამოწვევებს ქმნის მოსახლეობისთვის ადეკვატური რაოდენობით სურსათით უზრუნველყოფისა და ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით. ხოლო ისეთი მასშტაბის ქვეყნისთვის, როგორც საქართველო, მნიშვნელოვანია არსებული აგრესიული პროდუქტის რეგულაციური პოტენციალის ათვისება და მისი ეფექტიანად გამოყენება. ამასთან, თუ სასურსათო უსაფრთხოება არის გარანტი, რომ ქვეყანაში არსებობდეს საკმარისი მოცულობის საკვები, ჯანსაღი და ჯანმრთელი სიცოცხლისათვის, მაშინ, ასევე, საჭიროა არსებობდეს მისი ათვისების ეკონომიკური შესაძლებლობაც.

გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ (შემდეგში FAO), სასურსათო უსაფრთხოების შეფასების მიზნით ჩამოაყალიბა მაჩვენებელთა მთელი სისტემა. FAO სასურსათო უსაფრთხოების ოთხ ძირითად „ელემენტს“ გამოყოფს: არსებობა, ხელმისაწვდომობა, მოხმარება და სტაბილურობა. სურსათის არსებობა გულისხმობს სასურსათო პროდუქციის ფიზიკური არსებობას, ხელმისაწვდომობა კი - სურსათის ფიზიკური და ეკონომიკური ხელმისაწვდომობას. მოხმარებაში მოიაზრება მოქალაქეების მიერ ხელმისაწვდომი სურსათის მოხმარება ისე, რომ მათი კვება იყოს ჯანსაღი და კვებითი ღირებულების მქონე. სტაბილურობა არის სურსათის ხელმისაწვდომობის დაკარგვის საფრთხე ან ფასების ცვალებადობის ხარისხი დროის მოკლე მონაკვეთში (ჯოვანუცი რისერჩი, 2017). მოცემულ ნაშრომში ძირითადი ყურადღება გამახვილებულია პირველ-ორ ინდიკატორზე. თუმცა, ზემოთ ჩამოთვლილი ინდიკატორების გარდა, ასევე, მნიშვნელოვანია ყურადღება გამახვილდეს სურსათის თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტებზეც. მიუხედავად იმისა, რომ ეს არ არის FAO-ს სასურსათო უსაფრთხოების „ოთხი ელემენტის“ ნაწილი, მისი გათვალისწინება მაინც მნიშვნელოვანია, ვინაიდან სასურსათო დამოუკიდებლობა შეიძლება იყოს სასურსათო უსაფრთხოების განმაპირობებელი ფაქტორი. გარდა ამისა, სასუ-

1 მდგრადი განვითარების მიზნები არის უპრეცედენტო შეთანხმება მდგრადი განვითარების შესახებ 193 წევრ ქვეყანას შორის. მიზნებმა მიიღეს მსოფლიოს სამოქალაქო საზოგადოების, ბიზნესის, პარლამენტარების და სხვა უამრავი ადამიანის მხარდაჭერა.

რსათო დამოუკიდებლობა ხშირად სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის მთავარი ამოცანაა (ჯეოველ რისერჩი, 2017). სხვა სიტყვებით, სასურსათო უსაფრთხოების მთავარი კრიტერიუმი მოსახლეობისათვის უსაფრთხო საკვები პროდუქტით უზრუნველყოფაა, ხოლო, მეორე მხრივ, სურსათით თვითუზრუნველყოფის მაჩვენებელი, რომელიც გულისხმობს ქვეყნის მოსახლეობის სურსათით მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას ადგილობრივი რესურსების მაქსიმალური ეფექტიანობით გამოყენების ხარჯზე.

სურსათის თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი¹ გვიჩვენებს თუ რა დონეზე უზრუნველყოფს ქვეყანა მოცემულ პროდუქტზე მოთხოვნებს საკუთარი რესურსით და რამდენადაა დამოკიდებული იმპორტზე. გამომდინარე აქედან, ჩვენ შეგვიძლია გავაკეთოთ შემდეგი დასკვნა: სხვა ცვლადების უცვლელობის პირობებში ადგილობრივი წარმოების ზრდა დადებითად მოქმედებს თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტზე. თუ განვიხილავთ იმპორტს, მაშინ პირიქით, მისი ზრდის შემთხვევაში სხვა ცვლადების უცვლელობის პირობებში მცირდება თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი და ეს გვხდის დამოკიდებულს იმპორტზე. რაც შეეხება ექსპორტს, რაც უფრო იზრდება იგი, იზრდება თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტის მნიშვნელობაც, სხვა ცვლადების უცვლელობის პირობებში.

დღევანდელი მონაცემებით, განსაზღვრულია ძირითადი საკვები პროდუქტები, რომელთაც სტრატეგიული მნიშვნელობა ენიჭებათ ქვეყნისთვის და რომელთა მიღებაც აუცილებელია ადამიანის ორგანიზმისათვის. ესენია: ხორბალი, სიმინდი, კარტოფილი, ბოსტნეული, ყურძენი, ხორცი (მათ შორის: მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის, ღორის, ცხვრისა და თხის, ფრინველის), რძე და რძის პროდუქტები და კვერცხი. ამდენად, მოცემულ სტატიაში სურსათის ხელმისაწვდომობის საკითხს განვიხილავთ ზემოთ მოცემულ აგროსასურსათო პროდუქტების მონაცემებზე დაყრდნობით. სამწუხაროდ, დღეს საქართველოში დაბალია აუცილებელი აგროსასურსათო პროდუქტებით დაკმაყოფილების დონე. 2020 წელს თვითუზრუნველყოფის დაბალი კოეფიციენტები დაფიქსირდა შემდეგ პროდუქტებზე: ხორბალი - 15% და ხორცი - 49%. საქართველოში აგროსასურსათო პროდუქტების იმპორტი წლების მანძილზე, სტაბილურად, ღირებულებითი მაჩვენებლით 3,5-ჯერ, ხოლო რაოდენობრივი მაჩვენებლით 2,6-ჯერ და მეტად აღემატება ექსპორტს, რაც ძირითადად განპირობებულია ამ პროდუქტების წარმოების დაბალი მოცულობით და შესაბამისი სექტორის სუსტი კონკურენტუნარიანობით უცხოელ მწარმოებლებთან შედარებით (ტალიკაძე, 2021).

ცხრილი 1. სასურსათო უსაფრთხოების ინდიკატორები 2020 წელს და პროცენტული ცვლილება 2019 წელთან შედარებით²

	ადგილობრივი წარმოება		იმპორტი		ექსპორტი		თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი	
	აბსოლუტური	ცვლილება	აბსოლუტური	ცვლილება	აბსოლუტური	ცვლილება	პროცენტი	ცვლილება
ხორბალი	102	-1%	561	-4%	0	-100%	15%	0
სიმინდი	255	+23%	121	+34%	1	0	68%	-2
კარტოფილი	209	+7%	24	+26%	4	0	92%	-1
ბოსტნეული	176	+9%	113	+3%	10	-17%	63%	-1
ყურძენი	317	+8%	1	-81%	98	-3%	145%	-6
ხორცი	69.4	0	86.5	-3%	13.5	+30%	49%	+2
რძე და რძის პროდუქტები	569	+1%	159	+11%	27	+200%	81%	0
კვერცხი	675	+2%	28	-13%	8	+60%	97%	+1

1 სურსათის თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი გამოითვლება შემდეგნაირად: ადგილობრივი წარმოება შეფარდებული ადგილობრივ წარმოებას დამატებული იმპორტი, გამოკლებული ექსპორტი, გამრავლებული 100-ზე.

2 გაანგარიშებულია ავტორის მიერ

2006-2020 წლების მონაცემების ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ზოგიერთი პროდუქტის თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი დროის აღნიშნულ შუალედში უმჯობესდებოდა, ზოგიერთის კი უარესდებოდა. მაგალითისთვის, თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტის მიხედვით ზრდადი ტენდენციით ხასიათდებიან შემდეგი ძირითადი აგროსასურსათო პროდუქტები: კარტოფილი, ყურძენი, კვერციხი და ხორბალი. ხოლო კლებადი ტენდენციით ხასიათდება შემდეგი აგროსასურსათო პროდუქტები: სიმინდი, ბოსტნეული, რძე და რძის პროდუქტები, ხორცი. ადგილობრივი წარმოების მიხედვით იმავე პერიოდში გამოკვეთილად კლებადი ტენდენციით ხასიათდება სიმინდი, ბოსტნეული, რძესა და რძის პროდუქტები, ხოლო ზრდადი ტენდენციით - კვერციხი და ხორბალი (მიუხედავად ამისა, მისი დიდი ნაწილის იმპორტირება ხდება საზღვარგარეთიდან). თანამედროვე პირობებში არც ერთ ქვეყანას არ შეუძლია დამოუკიდებლად და სხვა სახელმწიფოებისაგან იზოლირებულად სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემის გადაჭრა მხოლოდ ეროვნული წარმოებით, ამიტომაც იმპორტი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია. ამასთან, თუ ქვეყანაში მაღალია თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტები, შესაძლოა ამ უკანასკნელმა იფიქროს ექსპორტზეც, რაც საბოლოო ჯამში აუმჯობესებს სახელმწიფოს ეროვნულ ბალანსს (ტალიკაძე, 2021).

მართალია სასურსათო დაუცველობა საქართველოში არასახარბიელოა, მაგრამ ეს იმასაც ნიშნავს, რომ წარმოების გაუმჯობესების პოტენციალიც მაღალია (ჯეოველ რისერჩი, 2017). სასურსათო უსაფრთხოების და კვების სტატუსის კვლევაში, ასევე, აღნიშნულია, რომ კავკასიის რეგიონში ადგილობრივი წარმოების მნიშვნელობა სასურსათო უსაფრთხოებისათვის აშკარაა, რადგან მოსახლეობის დიდი ნაწილი დამოკიდებულია საკუთარ ნატურალურ მეურნეობაზე. ამის შედეგად, რეგიონში ბევრი მწარმოებლისათვის საკუთარი პროდუქტიულობა და წარმოების სანდოობა პირდაპირ განაპირობებს მათ მიერ მოხმარებული საკვების რაოდენობას. ამიტომ მათი სასურსათო უსაფრთხოება პირდაპირ მიბმულია მათ საკუთარ სურსათის წარმოებაზე. მდგომარეობას აუარესებს ის ფაქტიც, რომ ეს სასოფლო-სამეურნეო წარმოება მათთვის შემოსავლის ერთადერთი წყაროა. 2020 წლის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობაში (სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობა) დასაქმებულია 246 ათასი ადამიანი, რაც დასაქმებულთა მხოლოდ 20%-ს შეადგენს. სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების რეალიზაციიდან მიღებული საშუალო თვიური შემოსავლები, გაანგარიშებული ერთ შინამეურნეობაზე 2020 წლის მონაცემებით მხოლოდ 54,1 ლარია¹ და მათ ფულად შემოსავლებში მხოლოდ და მხოლოდ 5% უკავია, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ მეურნეობები სუსტადაა განვითარებული. 2021 წლის მონაცემებით, საქართველოში მოსახლეობის 3.24% დღეში 1.9 აშშ დოლარზე ნაკლებით ცხოვრობს, ხოლო თითქმის 14% 3.20 აშშ დოლარზე ნაკლებით. მდგრადი განვითარების მიზანს კი წარმოადგენს სიღარიბის მაჩვენებლის 0%-მდე შემცირება. საყურადღებოა, რომ 2013 წელს საქართველოში მოსახლეობის 4.6% ხელი არ მიუწვდებოდა საკმარის საკვებზე. ეს მაჩვენებელი 2018 წლამდე სტაბილურად იზრდებოდა და 8.2%-იან ნიშნულს მიაღწია (ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი, 2021).

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მდგრადი განვითარების მიზნების ანგარიში (2018) იძლევა ფორმულირებას, რომ მდგრადობის მისაღწევად აუცილებელია ეკონომიკური ზრდის ამაღლება და იგი პირდაპირაა დაკავშირებული სასურსათო უსაფრთხოების მიღწევასთან, საკვების გაუმჯობესებასთან და სიცოცხლისუნარიან სოფლის მეურნეობასთან. სასოფლო-სამეურნეო მდგრადობა შეიძლება მიღწეული იქნას ფერმერული მეურნეობებში ტექნიკის გამოყენებისა და განხორციელების გზით, რაც ხელს შეუწყობს კულტუ-

1 წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების რეალიზაციიდან მიღებული საშუალო თვიური შემოსავლები, ერთ შინამეურნეობაზე, გენერირებული ავტორის მიერ

რების წარმოებას გაზრდის მოსახლეობის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისას, ამავე დროს ის ხელს შეუწყობს გარემოსა და მის ბუნებრივი წყაროების დაცვას (Arora, 2018).

გამოვლენილია, რომ მშპ-ში სოფლის მეურნეობის დარგის ეკონომიკური ზრდა გაცილებით მეტად ამცირებს სიღარიბეს, ვიდრე სხვა დარგის ზრდა (Sustainable Development Solutions Network, 2013). სასურსათო უზრუნველყოფა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე. ამ დარგის განვითარება კი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია განვითარებადი ქვეყნებისთვის. საქართველოში აგროსასურსათო პროდუქტების იმპორტი სტაბილურად 3.5-ჯერ და მეტად აღემატება ექსპორტს. დადებითი სავაჭრო სალდოს შექმნით მნიშვნელოვნად გაიზრდება მთლიანი შიგა პროდუქტი.

მდგრადი სასურსათო უზრუნველყოფისათვის მნიშვნელოვანია ქვეყანაში არსებული ფასების დონე სურსათზე და ის, თუ რამდენად ხელმისაწვდომია მოსახლეობისთვის აღნიშნული ფასები. მონაცემები გვიჩვენებს რომ ტენდენცია ყველა ზემოთ განხილული პროდუქტისთვის არის მზარდი. თუ შედარებისთვის ავიღებთ ბოლო 14 წელს, დავინახავთ რომ ფასები ხშირ შემთხვევაში 100%-ით და მეტით არის გაზრდილი.

იმისათვის, რომ მოსახლეობის მიერ სურსათზე განეული ხარჯებს სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი დატვირთვა მივანიჭოთ, საჭიროა ვიცოდეთ მოსახლეობის შემოსავლებიც.

სტატისტიკური მონაცემების თანახმად 2006 წელს ერთ სულზე საშუალო თვიური შემოსავალი 102.6 ლარი იყო, რომელიც ყოველწლიურად იზრდებოდა და 2020 წელს საშუალო შემოსავალი 321.4 ლარი შეადგინა. როგორც ვხედავთ გაზრდილია როგორც სურსათის, ასევე საშუალო თვიური შემოსავლები, მაგრამ რამდენად? საკმარისია შემოსავლების ზრდა სასურსათოს ფასების ცვლილების დასაფარავად? მაგალითად, საშუალო თვიური შემოსავალი 2020 წელს 2006 წელთან შედარებით გაზრდილია 213%-ით, ხოლო 2019 წელთან შედარებით შემცირებულია 4%-ით. ახლა ვნახოთ სურსათის ფასების საშუალო ცვლილება როგორი იყო: 2020 წელს 2006 წელთან შედარებით სურსათის ფასების საშუალო მატება შეადგენს 103%-ს, ხოლო 2019 წელთან შედარებით 12%-ს. რაც მნიშვნელოვნად აღემატება საშუალო თვიური შემოსავლების ზრდას. ერთი შეხედვით მოსახლეობის მდგომარეობა მეტ-ნაკლებად უნდა უმჯობესდებოდა, მაგრამ მეორე საკითხია, რამდენად რეალურია ერთ სულზე თვიური შემოსავლით - 321.4 ლარით სრულად იქნას დაკმაყოფილებული მოსახლეობის კვებითი რაციონი. ამის გადასამოწმებლად ავტორის მიერ გაანგარიშებულ იქნა სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი¹, რომელშიც სამომხმარებლო კალათის ღირებულების საპირწონედ აღებულია საარსებო მინიმუმის² შემდეგი სახეობები: შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცის საარსებო მინიმუმი, საშუალო მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი და საშუალო ოჯახის საარსებო მინიმუმი. გაანგარიშების შემდეგ დადგინდა რომ ინდექსის მნიშვნელობა ბოლო 3-4 წლის განმავლობაში ერთზე მეტია, თუმცა ხასიათდება კლებადი ტენდენციით. გაანგარიშებები წარმოდგენილია ცხრილში 2.

1 სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი ტოლია ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებული შემოსავალი შეფარდებული სასურსათო კალათის ღირებულებასთან (ასათიანი ს., 2010: 15)

2 საარსებო მინიმუმი დგინდება მინიმალური სასურსათო კალათის საფუძველზე. მინიმალური სასურსათო კალათა არის კვების პროდუქტების განსაზღვრული ნორმატიული კალათა, რომელიც შეიცავს შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცის ნორმალური სიცოცხლისა და შრომისუნარიანობისათვის ფიზიოლოგიურად აუცილებელი საკვების რაოდენობას, მისი შემადგენელი ელემენტების (ცილების, ცხიმების და ნახშირწყლების) და კალორიულობის მინიმალურ ოდენობას.

ცხრილი 2. სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსები, 2009-2020 წლები¹

წელი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვან ალბულის შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცის საარსებო მინიმუმი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვან ალბულის მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვან ალბულის საშუალო ოჯახის საარსებო მინიმუმი
2009	1,24	1,40	0,74
2010	1,35	1,52	0,81
2011	1,25	1,41	0,75
2012	1,47	1,66	0,88
2013	1,68	1,90	1,00
2014	1,80	2,04	1,08
2015	1,80	2,03	1,07
2016	1,89	2,13	1,13
2017	1,86	2,10	1,11
2018	1,83	2,06	1,09
2019	1,79	2,02	1,07
2020	1,68	1,90	1,00

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ინდექსის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი დაფიქსირებულია 2016 წელს, როდესაც ერთ სულ მოსახლეზე საშუალო თვიური შემოსავალი შეადგენდა 302,2 ლარს, ხოლო შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცის საარსებო მინიმუმი - 160,1 ლარს, საშუალო მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი - 141,8 ლარს, ხოლო საშუალო ოჯახის საარსებო მინიმუმი - 268,5 ლარს. 2016 წლიდან ინდექსის მნიშვნელობა იკლებს, მიუხედავად იმისა, რომ ღირებულებით მაჩვენებლებში ეს მონაცემები ზრდადია. ამასთან, ინდექსის მნიშვნელობა მკვეთრად შემცირებულია ბოლო, 2020 წელს, რაც უნდა ვივარაუდოთ სავსებით გასაგებია შემქნილი პანდემიური მდგომარეობიდან გამომდინარე.

ამასთან, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მდგომარეობა შეიძლება უფრო მწვავე იყოს სამი და მეტსულიანი ოჯახების შემთხვევაში. მოცემულის შემონმების მიზნით გათვლილია სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსები ოჯახის ტიპის მიხედვითაც. კერძოდ, ერთსულიანი, ორსულიანი, სამსულიანი, ოთხსულიანი, ხუთსულიანი და ექვსსულიანი და მეტი ოჯახებისთვისაც (იხ. ცხრილი 3).

ჩვენი ვარაუდი გამტკიცდა. მართლაც, სურსათით ხელმისაწვდომობა 1-ზე დაბალია ოთხ და მეტსულიანი ოჯახებისთვის. მდგომარეობა მკვეთრად გაუარესებულია ბოლო 2 წელიწადის მიხედვით. შესაბამისად, სახელმწიფო დახმარება და ფონდები, რომლებიც შექმნილია COVID-19 პანდემიით გამოწვეული ზარალის შემსუბუქებისთვის, გამათლებულია, რომ მიემართოს ასეთი ოჯახებისკენ, მათი მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით. როგორც ცხრილიდან ჩანს გარდამტეხი წელი არის 2016 წელი, ამ დრომდე ყველა ტიპის ოჯახისთვის ფიქსირდება აღმავლობის პერიოდი სურსათის ხელმისაწვდომობის კუთხით, ხოლო 2016 წლიდან იწყება რეცესია.

¹ გაანგარიშებულია ავტორის მიერ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით

ცხრილი 3. სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსები, 2009-2020 წლები, ოჯახის ტიპების მიხედვით¹

წელი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვანად აღებულია ერთსულიანი ოჯახის საარსებო მინიმუმი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვანად აღებულია ორსულიანი ოჯახის საარსებო მინიმუმი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვანად აღებულია სამსულიანი ოჯახის საარსებო მინიმუმი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვანად აღებულია ოთხსულიანი ოჯახის საარსებო მინიმუმი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვანად აღებულია ხუთსულიანი ოჯახის საარსებო მინიმუმი	სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსი როდესაც მნიშვნელოვანად აღებულია ექვსი და მეტსულიანი ოჯახის საარსებო მინიმუმი
2009	1.40	0.87	0.78	0.70	0.62	0.53
2010	1.52	0.95	0.85	0.76	0.68	0.57
2011	1.41	0.88	0.79	0.71	0.63	0.53
2012	1.66	1.04	0.92	0.83	0.74	0.62
2013	1.90	1.19	1.06	0.95	0.85	0.72
2014	2.04	1.27	1.13	1.02	0.91	0.77
2015	2.03	1.27	1.13	1.02	0.90	0.76
2016	2.13	1.33	1.18	1.07	0.95	0.80
2017	2.10	1.31	1.17	1.05	0.93	0.79
2018	2.06	1.29	1.15	1.03	0.92	0.78
2019	2.02	1.26	1.12	1.01	0.90	0.76
2020	1.90	1.19	1.05	0.95	0.84	0.71

დასკვნები და რეკომენდაციები

ეროვნულ დონეზე სასურსათო უსაფრთხოების ძირითადი ასპექტებია - რაოდენობრივი უზრუნველყოფა და ხელმისაწვდომობა, ამ შემთხვევაში რაოდენობრივი უზრუნველყოფა გულისხმობს სახელმწიფოს მუდმივ მზადყოფნას, შეინარჩუნოს საკუთარი მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფის მინიმალური დონე. სასურსათო უზრუნველყოფა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე. ამ დარგის განვითარება კი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია განვითარებადი ქვეყნებისთვის. სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემის გადასაჭრელად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყნის საწარმოო რესურსული პოტენციალის ათვისებისა და ეფექტიანად გამოყენებას.

სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოების ზრდა სასურსათო უსაფრთხოების გაუმჯობესებას ნიშნავს. საქართველოში აგროსასურსათო პროდუქციის დაბალი მაჩვენებელი იმაზე მეტყველებს, რომ მისი გაუმჯობესებისათვის დიდი პოტენციალი არსებობს. წარმოების გაზრდა სიღარიბის აღმოფხვრასა და სხვა სასურსათო უსაფრთხოების ინდიკატორების გაუმჯობესებას შეუწყობს ხელს. თუმცა, ადგილობრივი მაღალპროდუქტიულობის მიჩნევა სასურსათო უსაფრთხოების ძლიერ ინდიკატორად მაინც არ არის სარწმუნო. როგორც ანალიზიდან დავინახეთ თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტზე გავლენას სხვა ფაქტორებიც ახდენენ.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა შემდეგი მიგნებები/დასკვნები:

- ძირითადი აგროსასურსათო პროდუქტების როგორცაა ხორბალი, ხორცი თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტები 50%-ზე დაბალია და ეს საქართველოსთვის მდგრადი სასურსათო უზრუნველყოფის მთავარი გამონკვევაა. ყურადღება უნდა გამახვილდეს აღნიშნული საკვების წარმოების მასშტაბების ზრდაზე, რათა თავი-

¹ გაანგარიშებულია ავტორის მიერ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით

დან იქნას აცილებული რიგი პრობლემები, რომლებიც საბოლოოდ ქვეყნის ეკონომიკურ სტაბილურობაზე ახდენენ გავლენას;

- სურსათზე ფასები ხასიათდება ზრდადი ტენდენციით, რადგან ძირითადად იმპორტზე ვართ დამოკიდებულები და ლარის კურსი დოლართან მიმართებით გაუფასურებულია, სავარაუდოდ ეს მდგომარეობა მომავალში კვლავ შენარჩუნდება;
- შინამეურნეობათა საშუალო თვიური შემოსავლების ცვლილება უფრო ნაკლებია, ვიდრე სურსათზე ფასების ცვლილება;
- სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსის მნიშვნელობა ბოლო 3-4 წლის განმავლობაში ერთზე მეტია, თუმცა ხასიათდება კლებადი ტენდენციით;
- სურსათის ხელმისაწვდომობის ინდექსის მნიშვნელობა ბოლო მონაცემების მიხედვით ერთზე დაბალია ოთხსულიანი, ხუთსულიანი, ექვსი და მეტსულიანი ოჯახებისთვის.

ლიტერატურა:

1. ასათიანი ს. (2010). სასუქსათო უსაფრთხოების პოლიტიკა და ჩეკუნიება საქართველოში, ინტერნეტ-რესურსი ხელმისაწვდომია ბმულზე: https://www.ibsu.edu.ge/Upload/Menu_items/Doctorate-Defence/salome%20asatiani/abstract_salome_asatiani_geo.pdf
2. ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი. (2021). მდგრადი განვითარების ანგარიში 2021: მიმოხილვა და საქართველოს შედეგები, ინტერნეტ-რესურსი ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://idfi.ge/public/upload/Analysis/SDGResults-GEO.pdf>
3. ტალიკაძე ნინო. (2021). სასუქსათო უსაფრთხოების მდგომარეობა - უახლესი ტენდენციები ციფრულში, ანალიტიკური სტატიების კონკურსი - მონაცემები ცვლილებებისთვის, ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი
4. ჯეოველ რისერჩი. (2017). სასუქსათო უსაფრთხოების და კვების სტატუსის კვლევა, ბრიჯ - ინოვაცია და განვითარება
5. Arora N.K., (2018). *Agricultural sustainability and food security*, Society for Environmental Sustainability 2018, pp 74
6. Giovannucci D., Scherr S., Nierenberg D., Hebebrand C., Shapiro J., Milder J., Wheeler K., (2012). *Food and Agriculture: The future of sustainability*, pp 11-12
7. The Sustainable Development Solutions Network., (2013). *Solutions for Sustainable Agriculture and Food Systems*. Technical report for the post-2015 development agenda., pp. 23-24
8. World Development Report. (2008). *Agriculture for Development*, International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington, DC.
9. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, www.geostat.ge

Food Accessibility in Georgia - Latest Trends

Nino Talikadze

TSU PhD Student

SUMMARY

The study of food security and availability has a particular interest in the modern world. Ensuring food security is one of the most important socio-economic tasks for any state, so this issue is relevant both nationally and internationally. The existence of this issue was also confirmed by the current epidemiological situation in the world. When the country's borders are restricted, this should not affect the food supply of the local population. Consequently, in situations like this

food independence becomes vital and is one of the main items on the agenda. At the same time, ensuring food security is one of the goals of sustainable development.

The aim of the article is to study the issue of food security of strategically important agro-food products in Georgia, based on the analysis of food availability indexes and self-sufficiency coefficients, also, were analyzed its mean component: local production. and to identify the existing challenges. It is concluded that these self-sufficiency ratios are generally low in the country. The change in the average monthly income of households is less than the change in agro-food prices. Also, the value of the food availability indexes has been more than one for the last 3-4 years, although it is characterized by a decreasing trend.